

1309

Pilsētas izbūves
jautājums

Pilsētas izbūves jautājums.

Referatu slēdzieni.

Arch. K. Pēkšens

Dzīvokļu jautājums lielpilsētās un dārzu pilsētās sakarā ar agrarreformu.

Slēdzieni.

Ka pilsētu pašvaldībām pienākas nopietni rūpēties par pilsētu dzīvokļu uzlabošanu ir izšķirta lieta. To prasa ne tik vien pilsētu, bet visas valsts intereses. Valsts uzdevums aprobežojas tikai izpildāmo pienākumu kontrolēšanā.

Dzīvokļu uzlabošana stāv ciešā sakarā ar neaprobežotu zemju iegūšanu pilsētu apkārtnē. Valsts pienākums ir palīdzēt šo mērķi sasniegt, izdodot attiecīgus likumus.

Pilsētu pienākums būtu:

1. Sastādīt pilsētu apbūves planus vispārējos lielos vilcienos, uzrādīt galvenos satiksmes ceļus, vajadzīgos parkus, zaļumu vietas, sporta laukumus un bērnu rotaļu vietas, kā arī rezervēt vietas komunalām būvēm un vispārības vajadzībām, baznīcām, skolām, slimnīcām un tirgiem. Sadalīt pilsētas teritoriju vairākos rajonos pēc apbūves rakstura un šķirt dzīvokļu rajonus no rūpniecības rajoniem. Apzīmēt apbūves planos istās pilsētas administratīvās robežas, kā arī noteikt pilsētu iespaidu joslā stāvošas zemes robežas, vēlākām pilsētu vajadzībām.

2. Izstrādāt būvnoteikumus pēc jaunlaiku vajadzībām, saskaņotus ar apbūves plāna izvešanas prasībām, paredzot namu augstumus pēc rajoniem, ierobežojot pēc iespējas augsto namu būvi un veicinot mazo viengimeņu namiņu celšanu.

3. Ierosināt Latvijas likumu saskaņošanu ar Vakar-Eiropas jaunlaiku noteikumiem par ielu un būvju līniju noteikumiem ar atsavināšanas un komasācijas tiesībām pilsētām par labu.

4. Visas pilsētu pašvaldībām līdz šim piederošas zemju, ūdeņu un mežu platības paliek pilsētu pilnā dzimtsipašumā.

5. Pilsētu pašvaldību pilnā dzimtsipašumā pāriet pēc iespējas un vajadzības visas zemes, meži un ūdeņi pilsētu administratīvās robežās caur pilsētām piešķiramām atsavināšanas tiesībām. (?)

6. Pilsētu pašvaldībām piešķiramas atsavināšanas, virsīpašuma un komasācijas tiesības arī uz visām zemēm, mežiem un ūdeņiem, kuŗi ietilpst pilsētu patrimonālā, kā arī pilsētu interešu joslas robežās, pēc agrarlikuma 36. panta, I. nodaļas.

7. Censties iegūt pilsētu īpašumā privatas un valsts fonda zemes kuŗas atrodas pilsētu robežās un tuvas pilsētu iespaida joslai, un likvidēt pilsētu tālos īpašumus.

8. Iegūt pilsētām par labu virsīpašumā tiesības uz gruntsgabaliem pilsētu robežās, kuŗi tagad atrodas privatpersonu, kārtu iestāžu un valsts virsīpašumā.

9. Pilsētu apkārtnē jāizkopj mežu josla un zaļumu vietas iedzīvotāju atpūtai, kuŗas nebūtu apliekamas ar valsts nodokļiem.

10. Pilsētu īpašumā atrodošās zemes izmantojamās sekošā kārtā:
- gruntsgabalus pārdod apbūvētājiem saskaņā ar apbūves plāniem mūža nomā (obrokā), paturot pilsētai virsīpašuma tiesības;
 - atdod gruntsgabalus apbūvēšanai, kooperatīvām būvbiedrībām, kārtu iestādēm, vai arī privatpersonām, kas to vēlas uz dzimtsapbūves tiesībām, kuŗas paredz gruntsgabalu nodošanu apbūvei uz noteiktu laiku, pa lielākai daļai uz 60—90 gadiem, ievēdot zemes grāmatās;
 - ilggadīgā nomā, uz 20—30 gadiem, ievēdot zemes grāmatās kā rūpniecības vajadzībām;
 - pilsētu robežās un viņu iespaidu joslās atrodošās lauksaimniecības zemes, ciktāl tās netiek izmantotas no pašām pilsētām, nododamas zemkopjiem ilggadīgā nomā uz 6—36 gadiem, skatoties pēc attāluma no pilsētas.

11. Vērtības pieaugšanas nodoklis no pilsētu robežās atrodošām zemēm un imobilijām piešķirams pilsētām un izlietojams tikai pilsētu labierīcības izkopšanai.

12. Lai pilsētu pašvaldības varētu sekmīgi apkarot gruntsgabalu spekulāciju pilsētu robežās, pilsētām piešķirama tiesība neapbūvētus vai maz apbūvētus gruntsgabalus aplikt ar nodokli pēc īpašnieka pašnoteiktas vērtības, pie kam pilsētām ir tiesība katrā laikā gruntsgabalu atpirkt par īpašnieka noteiktu vērtību.

13. Komunāla dzīvokļu politika tiek vadīta un veicināta lielās pilsētās ar vairāk 100.000 iedzīvotājiem no sevišķi dibinājamām dzīvokļu pārvaldēm, kā pastāvīgām pilsētas valdes nodaļām.

Mazākām pilsētām, it sevišķi tām, kuŗām paredzami nākamībā lielāki iedzīvotāju ieplūdumi, ieteicams arī nodibināt dzīvokļu nodaļas.

Pilsētām, kuŗām nebūtu pa spēkam uzturēt sevišķas dzīvokļu nodaļas, ieteicams vismaz paplašināt būvnodeļas darbību ar dzīvokļu politikas veicināšanu.

14. Pilsētu dzīvokļu nodaļas nodarbojas ar sekošiem uzdevumiem:

- organizē un ievēd dzīvokļu inspekciju;
- novēro un reģistrē dzīvokļu piedāvājumus un pieprasījumus un īres cenas;
- izvēd periodisku tukšo dzīvokļu skaitīšanu ar viņu grupēšanu pēc lieluma, vietas un īres cenām un konstatē kādās ērtībās un sanitāros apstākļos viņi atrodas;
- ievāc anketas par dzīvokļu apstākļiem vispārīgi;
- novēro un reģistrē gruntsgabalu cenas pie pirkšanas un pārdošanas;
- sniedz padomus strīdus lietās starp dzīvokļu īrniekiem un izīrētājiem.

Prof. K. Balodis.

Mirstība un vidējā mūža garums ģelpilsētās un uz laukiem.

Slēdzieni.

1. Parastais jeb vienkāršais mirstības koeficients (mirušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem) nedod pareizu ainu par faktisko mirstību.

2. Pareizai salīdzināšanai jāzin katras atsevišķas vecuma kategorijas un katrā dzimuma mirstības koeficients.

3. Vislabāko salīdzināšanas iespēju vienā pašā skaitlī dod pareizais, uz mirstības tabeļu pamata izrēķinātais vidējais mūža garums.

4. Par vidējā mūža garuma mērauklu neder mirušo caurmēra vecums, tāpat nenoder dzīvo caurmēra vecums.

5. Lielpilsētās mēdz būt vislielākā faktiskā mirstība, kauču gan parastais mirstības koeficients mēdz būt mazāks nekā uz laukiem.

6. Mazpilsētās arvienu mazāka mirstība, nekā lielpilsētās; visumāzākā faktiskā mirstība un visilgākais vidējais mūža garums uz laukiem.

7. Vislielākā mirstība tajās lielpilsētās, kurās ciešāki sabūvētas, kur visvairāk trūkst gaismas un saules.

8. Šauras ielas, augsti nami un šauras skursteņveidīgas sētas telpas no higiēnas viedokļa noziegums pret cilvēci. Vissmagākais noziegums — proponētās debess skrāpju nākotnes pilsētas.

9. Nākotnes prasība: dārzu, vai vismaz parku pilsētas.

li.ž. A. Lamze.

Pilsētu izbūves planu pamatvilcieni.

Slēdzieni.

1. Nevar agrāko laiku pilsētu izbūves planējumu šemas pielietot bez grozījumiem vēlākos laikos.

2. Jānorobežo divi jēdzieni: „vietējo apbūves planu izstrādāšana“ no „galvenās izbūves“ planu izveidošanas.

3. Galvenās izbūves plana izveidošanas prasības būs dažādas, skatot pēc tam, vai lieta grūzas ap jaunu pilsētu dibināšanu, vai pastāvošo pilsētu paplašināšanu, pie kam šādos gadījumos jāšķīro: mazas, vidējas un lielas pilsētas.

4. Vidēju un lielo pilsētu paplašināšana nākotnē vairs nedrīkst notikt pēc tagadējām cieši saslēgtām izbūves sistemām; jāpielieto kāda no jaunākām izbūves sistemām, kas saimnieciskā un tehniskā ziņā lielākā mērā apmierinātu jaunlaiku prasības.

5. Vidējo un lielo pilsētu attīstība pēc modernām prasībām nav domājama bez pareizi ievadītas nomaļu ātrsatiksmes kustības nodrošināšanas.

A. Zeidaks.

Pilsētu atklāto dārzu un zālvietau uzdevumi un viņu iekārtas principi.

Slēdzieni.

Lai mūsu pilsētās rastos dārzi un zālvietas saskaņā ar iedzīvotāju skaitu un kustību vajadzībām tīrā gaisā, lai šīs zālvietas un dārzi formā un saturā visā pilnībā veiktu savu cēlo socialo uzdevumu:

a) jārada visās pilsētās labierīcības un mākslinieciskās apbūves veicināšanas sabiedrības, kurām ar visiem iespējamiem līdzekļiem jā rūpējās par pilsētu dārzu un zālvietau nozīmes un vajadzības izkopšanu un nostiprināšanu visplašākās iedzīvotāju masās, bet sevišķi vietējās noteicošās pašvaldības aprindās;

b) ņemot vērā, ka līdzšinējie dārzu radītāji — dārznieki savu zināšanu apjomā vairs nespēj pildīt tās augstākās inteliģences un

mākslinieciskās prasības, kādas stāda mūslaiku dārzu formas un ievērojot, ka tās visciešāki saistītas ar būvmākslu, attiecīgu lietpratēju sagatavošanai mūsu augstskolas arhitektu fakultatei jāuzņem mācības programā uz dārbūvniecību attiecošies priekšmeti visā pilnībā;

- c) kamēr augstskolas arhitektu fakultate nav vēl sagatavojusi modernai dārbūvniecībai piemērotus celtniekus, jaunu pilsētu dārzu un zālvieta veidošana jāuzdod mūsu atzītiem būvmāksliniekiem, pieaicinot materiala iepazīstināšanai dārzniekus, bet visi no dārzniekiem sacerētie pilsētu dārzu, zālvieta un stādījumu plāni, iepriekš izvešanas dabā, nododami pārbaudišanai augšā minētām labierīcības sabiedrībām, uz kuŗu lēmumu pamata tie grozami un izvedami zem viņu kontroles.

Inž. M. Bīmanis.

Pilsētu sanitarās labierīcības.

Slēdzieni.

1. Sanitaro labierīcību, sevišķi ūdensvada un kanalizācijas, resp. sistematiskas netīrumu aizvietošanas jautājums pilsētās un citās apdzīvotās vietās ir no tik liela svara uz iedzīvotāju mirstību un veselības stāvokli, kā šim jautājumam jāpiegriež arī pie mums visnopietnākā vērība.

2. Pilsētām un miestiem viņu ūdens avotiem un šķidru un cietu atkritumu kārtīgai novietošanai ir vajadzīgi zemes laukumi, kuŗu lielumi un vieta pie laika jānoskaidro ar lietpratēju palīdzību, lai varētu ierosināt viņu varbūtēju piešķiršanu no zemes fonda.

3. Sistematiskai sanitaro labierīcības iestāžu projektēšanai ir vajadzīgi dažādi to starpā ilgstoša rakstura priekšdarbi, kuŗi pilsētām un miestiem jau tagad jāorganizē pēc lietpratēju sastādītas programmas.

4. Inženieru un tehniķu Kongresa birojam jāorganizē pilsētu nodaļa, kuŗas uzdevums būtu noskaidrot tagadējo sanitarlabierīcības stāvokli mūsu pilsētās, izstrādāt mērauklu viņu uzlabošanai un citādā ziņā nākt pilsētām palīgā viņu veselības kopšanas iestāžu sistematiskai nokārtošanai.

Būvinž. Fr. Efferts.

Pilsētas satiksmes ceļi.

Slēdzieni.

1. Līdz ar pilsētu paplašināšanos lētai, ātrai un drošai satiksmei piekrīt noteicoša loma, kas jāievēro pilsētu būvplanus izstrādājot.

2. Šo mērķu sasniegšanai līdz ar tramvaja kustībai piemērotām satiksmes ielām paredzamas dzelzceļa ārsatiksmes līnijas un dažas ārkustības ielas nomaļu savienošanai ar centru, kā arī caurejošai kustībai pilsētas centra daļu savstarpējai saistīšanai, izvietoties no šo ceļu krustojanas vienā līmenī.

3. Tālsatiksmes dzelzceļu līnijas izbūvējamas pēc caurejoša stacijas principa, izvedot preču staciju decentralizāciju.

4. Jau izbūvētā pilsētas daļā ielu tīkla caurlaišanas spējas paceļamas ar satiksmes ielu krustošanas ierobežošanu un kustības un ielu regulēšanu; tikai izņēmumu gadījumos jāķeras pie jaunu ielu caurlaišanas.

Inž. D. Vanags.

Pilsētu uzmērīšana Latvijā.

Slēdzieni.

1. Lietderīgai pilsētu izbūves un zemju izmantošanas projektu sastādīšanai nepieciešams precīzs topogrāfisks plans.

2. Nevienai Latvijas pilsētai līdz šim nav galīgā veidā pabeigta jauna plana, bet vecie plāni ir nederīgi daudzu pilsētas dzīvē svarīgu celtniecības jautājumu atrisināšanai, kamdēļ izvedama pilsētu uzmērīšana lai neaizkavētu izbūves projektu sastādīšanu un zemes reformas izvešanu.

3. Lielās pilsētās, kuŗu pastāvīgā dienestā atrodās kvalificēti speciālisti, visus uzmērīšanas darbus izved pašvaldības; mazākās pilsētās un miestos Zemkopības ministrija. Izdarot pilsētu paplašināšanai rezervēta fonda uzmērīšanu un sadalīšanu, jāuzmēra arī vecās apbūvētās pilsētu daļas.

4. Nekādi uzmērīšanas darbi, kuŗus privatā kārtā izved zvērināti mērnieki, nevar izvest pilsētas administratīvās robežās bez vietējo pašvaldību piekrišanas.

5. Pilsētu uzmērīšanai jā sastāda precīzs pamata punktu tīkls horizontālā un vertikālā virzienos un jā nostiprina šo punktu centri. Uzmērot pilsētas teritoriju, viņa jā uzskata par savās sastāvdaļās saistītu darba objektu.

6. Atsevišķu zemju vienību un viņu robežu, kā arī situācijas uzmērīšana jā pamato uz precīziem poligonometriskiem gājieniem.

7. Pastāvīgu robežu zīmju izlikšana uz atsevišķu zemes vienību robežām nesasniedz mērķi un visumā faktiski ir neizpildama. Robežas nostiprināmas dokumentāli.

8. Sastādāmo planu samērs pieņemams atkarīgi no pilsētas lieluma. Latvijas apstākļos par lietderīgiem atzīstami samēri 1:500 ar horizontālēm caur 0,10, vai 0,20 metriem, atkarīgi no reljefa, līdz 1:2000, ar horizontālēm caur 0,50 metriem.

9. Uzmērīšanas paņēmieni un izvešanas kārtība pieskaņojami vietējiem apstākļiem.

10. Katrai pilsētai sastādāms pilnīgs ģeneralplans ar analitiskiem datiem. No ģeneralplana ņemami vajadzīgie dati konkrētiem mērķiem speciālu planu sastādīšanai.

11. Ģeneralplāni papildināmi un izdodāmi no jauna lielās pilsētās, pēc katriem 5 gadiem, bet mazās pilsētās pēc ik 10 gadiem, miestos pēc katriem 20 gadiem.

12. Lietderīgai gruntsgabalu iedalīšanai nepieciešams izdot likumus: par gruntsgabalu un ielu pārplānēšanu un regulēšanu, tad mērniecības likums un likumu par ģeodezesko pamata darba punktu uzglabāšanu

**„Pilsētu un miestu planošana Latvijā“, pēc zemju departamenta darbiem
no 1920.—1924. g.**

Slēdzieni.

1. Jāatrod ceļš, kā izvest apbūves projektus miestu administratīvās robežās arī tanīs daļās, kuŗas neatrodas uz fonda zemes.
2. Jārada apmaiņas likums attiecībā uz pilsētu gruntsgabaliem.
3. Ar likumu jāizšķir jēdzieni: „administratīvās robežas“ un „interēšu rajons“ un attiecīgi jāpieņemero visiem miestiem un pilsētām.

